

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hans Chr. Jørgensens ERINDRINGER

Isenkramforretningen i Vestergade, hvor Martin Jørgensen og H. C. Jørgensen drev forretning. Nu har Johs. Stampe ombygget og moderniseret den gamle forretning.

UDGIVET AF FAABORG BYHISTORISKE ARKIV

FAABORG 1974

Hans Chr. Jørgensens erindringer.

velser, og nu følger hendes broders. Mange lyse dage mellem medmennesker i det fagre Faaborg.

Redaktør Edv. Andersen har velvilligst stillet nu afdøde isenkræmmer og sparekassedirektør H. C. Jørgensens erindringer til vor disposition – vi takker hjerteligt.

Hans Christian Jørgensen, hvis barndoms- og ungdomserindringer arkivet hermed udsender, var en opvakt Faaborg-dreng og han blev en god borger i sin by.

Han fødtes 1878 som søn af isenkræmmer Martin Jørgensen, hvis forretning han senere overtog og videreførte. Nuværende ejer af den gamle, men nu stærkt ombyggede og modernisere forretning er isenkræmmer Johs. Stampe, Vestergade.

H. C. Jørgensen kunne føre sine aner seks generationer tilbage, og mange af forfædrene øvede en stor og betydningsfuld gerning til gavn for Faaborg. Tre af forfædrene var således kirkeværgere. Det var derfor ganske naturligt for H. C. Jørgensen at befatte sig med personal- og byhistorie. Han blev en meget kyndig og interesseret forsker, taler og skribent.

Han forfattede Faaborg Beværterforenings historie, og han udarbejdede en interessant afhandling om storkøbmanden Jørgen Ploug og indsamlede oplysninger om sparekassens repræsentanter og direktører i sparekassens første 100 år. Ligeledes skabte han et nyttigt register over skibe fra Faaborg og Faldsled, og han skrev artikler i Faaborg Avis om personer og borgerliv.

Der blev fra mange foreninger og selskaber kaldt på H. C. Jørgensens arbejdskraft og sindelag. Han blev direktør i Faaborg Spare og Laanekasse, formand for bryggeriet Sydfyn, kasserer i Det byhistoriske arkiv, kasserer i Faaborg-Fondet, bestyrelsesmedlem i Hjemstavnmuseet og i mange foreninger var han et trofast og interesseret medlem, ligesom han var en meget værdsat frimurer med en høj grad.

Han var altså en begavet, hjælpsom og meget flittig mand, og han ønskede fremgang for Faaborg, men ikke for enhver pris.

Når vi i dag læser hans barndoms- og ungdomserindringer, fornemmer vi hyggen i den lille købstad ved fjorden, og vi forstår, at der den gang var et livsfrodigt miljø for mennesker, der havde sans for andre værdier end penge.

Vi forstår, at han og mange andre fra disse år ønskede at værne om det gamle og sætte skik på det nye. Det er et arbejde, der aldrig slutter, men som altid vil være påkrævet.

H. C. Jørgensen døde i 1951.

Hans søster, Erna Bichoff Jørgensen, har i mange år boet i Ohio, men har nu i en alder af 82 år ønsket at tilbringe sine alderdomsår i barndomsbyen. Hun har i »Klokketaarnet« fortalt om nogle af sine barndomsople-

For det tilfælde, at mine efterkommere skulle have interesse i at kende lidt til, hvorledes forholdene var, og livet levedes i min barndom og ungdom, vil jeg forsøge at nedskrive, hvad jeg erindrer fra den tid, og som falder i de to sidste tiår af 1800-tallet og lidt ind i 1900.

Jeg, Hans Christian Jørgensen, er født i Faaborg den 2. april 1878 i Bøjestræde nr. 9; min fader var isenkræmmer, senere sparekassedirektør Martin Christoffer Jørgensen, født i Faaborg 20. januar 1841, min moder, Anne Marie, f. Jørgensen f. Faaborg 10. maj 1857 var af slægten Kaster.

Min fader havde 3–4 år tidligere startet sin forretning i ejendommen Grønnegade 3, men flyttede omkring ved den tid, jeg fødtes, til Vestergade 6, som dengang var nyopført og ejedes af bagermester H. P. Bruun, hvor forretningen havde til huse al den tid, den var i min faders og mit eje.

Et par år efter min fødsel flyttede min forældre privatlejlighed til Grønnegade 26, og her fødtes min broder Edvard Valdemar Martin Jørgensen den 8. februar 1880, nogle få år efter flyttede de til Vestergade 6, oven over forretningen, som således blev mit hjem uafbrudt i over 50 år, når undtages de år, jeg var ude som lærling og handelsmedhjælper, samt det første $\frac{3}{4}$ år af mit ægteskab. Da jeg i 1935 forlod Vestergade, kunne jeg dog sige, at have tilbragt samtlige juleaftener i 52 a 53 år i samme stue, thi hvor jeg end har været, er det altid lykkedes mig at komme hjem til mit gamle hjem og tilbringe juleaften der.

Det tidligste, jeg erindrer om min tilværelse, er, at jeg siden foran på min broders barnevogn kørtes i Alleskoven af pigerne, og på turen derop ad skovstien betragtede udgravningerne i Burchards Mark (de nuværende tennisbaner), hvorfra jorden på tipvogne kørtes ind til fyld af baneterrainet, som dengang anlagdes i anledning af Faaborg–Ringe-banens gennemførelse. Fra den tid husker jeg også banens indvielse, der fandt sted i oktober 1882. At denne dag særlig har prentet sig i min erindring, er næppe underligt, den har sikkert for hele Faaborg været en enestående begivenhed. Jeg erindrer, hvorledes jeg ved faders hånd spadserede ned til havnen og så flagudsmykningen, samt den store, med grønt klædte æresport, der var rejst i anledning af kong Christian IX og dronning Louises besøg, de ankom med kongeskibet Dannebrog (og afrejste med banen i den gamle, gule kongevogn). Senere så jeg fra vore vinduer, vi boede da i Vestergade, kongen og dronningen i 4-spændig ekvipage med forridere køre ud gennem Vesterport til Hvedholm, hvor de kongelige var lehnsgreve Bille-Brahe-Selbys gæster. Vore stuer var fulde af damer, min moders veninder og bekendte, der fra vinduerne nedkastede blomster, da kortegen passerede gaden.

Før banens anlæggelse 1882.

Samme dag åbnedes den nye vej fra havnen til banegården, den fik navnet Chr. IX Vej. Indtil banens anlæg gik vandet helt herop, og der fandtes kun en sti langs havernes stengærde fra Strandgade til Jomfrulaagen. Her lå dog en enkelt bygning, klubben »Enigheden«, foruden på hjørnet af Jomfrulaagen »Kirchheiners Hotel«.

Ejendommen, hvor vi boede i Vestergade, tilhørte bagermester H. P. Bruun og var, da vi flyttede ind, en næsten ny bygning af røde mursten i 2 etager med en stor port midt i facaden, der delte ejendommen i bagerforretningen i vest og isenkram, glas og porcelænsforretningen i øst, med privatlejligheder på 1. sal, og fotografateliet på 2. sal i nord-siden, samt i østre kælderlejligheden. Glarmesteren, og vi havde opgang i porten fælles med fotografen. I min første barndom var de øvrige bygninger ældre og uregelmæssige. Grunden strakte sig langt bagud til den åbne byrende, der fra Brænderigaarden i Nørregade fortsatte gennem alle haverne til Klostergade, hvor de da var ført under gaden til engene ved Sundet, den var en stinkende, uhygiejnisk dyb grøft, der afledte spildevandet fra hele Vestergade og Grønnegade-kvarteret og var til stor ængstelse for min moder, når vi drenge var på udflugter i haverne. Midt på ejendommens grund var der en forhøjning i jordsmondet, hvorpå en gammel bindingsværksbygning med højt tegltag lå, her var hestestalden, lo og karlekammer. Fra indgangen til hestestalden i nord skrånede baggården stærkt, vi drenge, min broder og jeg samt bagerens fire sønner, kaldte den bakken, et herligt sted at kælke nedad, når sneen lå der, men glæden var altid kort, for Rasmus Kusk blev gnaven over, at der blev for glat for hestene at stå fast, hvorfor han, under de frygteligste trusler, spolerede hele glæden ved at kaste nogle skovifulde slagger og aske over vor kælkebane.

Der var altid liv i gården, thi der arbejdedes næsten hele døgnet rundt. (Senere udlagde bagerens ældste søn Peter, der overtog ejendommen i 1911, de Thorvaldsen-medaljoner i porten »Dag og nat« som symbol på denne kontinuerlige drift). Foruden bageri og konditori med ret til udskænkning, drev bager Bruun en større brændehandel og vognmandsforretning samt et mindre landeri på jorden, han ejede på Østerhed. Et stort folkehold havde bager Bruun og hans hustru, der selv ønskede at gå under navnet »Madammen«, medens Bruun altid til- og omtaltes med navnet »Mester«. Det store hus styrede madammen med sikker og myndig hånd; foruden 4–5 bagersvende og drenge var der karlen, et par jomfruer i butikken, husholdningselev og flere piger, samt til stadighed 1 a 2 vaskekoner, dertil kom de fire sønner, så der var nok at holde i arbejde døgnet rundt. Kl. 1 om natten kom vægteren og purrede bagerne ud, så begyndte arbejdet i bageriet, der blev ved, til rugbrødet var i ovnen ved middagstid; når klokken var 5, måtte svendene, efter nogle timers søvn, atter til at tage brødet af ovnen og drengene køre ud til flere udsalgssteder i byens udkant med det friske brød. Kl. 5 om morgenen begyndte karlen at fodre heste, strigle og passe køretøjet til for på slaget 6 at rulle ud af porten til skoven efter brænde, når kl. så ringede 12, kom han tilbage med det første læs, hvorefter han havde en times tid til at fodre og vande heste samt aflæsse brændet, selv spise til middag, og så atter i skoven efter et læs brænde. Over middag kom så to af natvægterne og savede brænde. At det ikke var noget helt let job at være karl på disse ture, så jeg selv, da jeg blev lidt større og i ferien fik lov til at køre med i skoven efter brænde. Turen strakte sig mange gange 1–1½ mil ind i landet, deraf lange strækninger ind i skoven, hvor brændet skulle hentes, ofte var bunden så blød, at hestene,

Interiør fra H. C. Jørgesens hjem i Vestergade.

et par store, stærke, velplejede dyr, ikke kunne trække mere end et halvt læs, så måtte der køres med det halve læs ud til landevejen, dér aflæsses, og atter tilbage efter det andet halve læs, det første halve igen pålæsses, før man kunne begive sig på tilbagevejen. Vi drenge ville gerne hjælpe karlen, men da det som regel var store, svære bøgerklodser, kunne vi højst rejse dem op på enden, end-sige løfte dem op på vognen, så hjælpen var nok så som så. Men en dejlig skovtur havde vi haft med mellemmad og saftvand på flaske, og friske blomster eller bøgeløv havde vi altid med hjem. Foruden hestene var der svin, høns og ænder i gården, svinene passede mester som regel selv, høns og ænder var madammens, og Gud naade pige, svend eller dreng, der havde glemt at lægge låget på svinetønden, så en forvoven hanekylling var druknet, det skete ikke en, men mange gange.

Når om efteråret et par ænder skulle strække hals, blev vi drenge sat til at indfange de udpegede, hvad der selvfølgelig vakte vild panik, når det så var lykkedes, blev ænderne først af madammens kyndigste hånd befølt, om de var tjenlige, fandtes de at være det, huggede hun egenhændigt med et sikkert øksehug hovedet af dem, en proces, hun ikke overlod til andre.

En stor dag var det, når der hen på efteråret skulle slagtes gris. Aftenen før kom bagerslagteren, en ældre noget forhutlet person, der vist havde været bagersvend, men nu gik rundt og besørgede hjemmeslagting, han var gift med den ene vaskekone, hvorfor hun altid benævnedes »Madambagerslagters«, for at se, om alt var i orden til næste

Interiør fra Martin Jørgensens hjem i Vestergade.

Det er fru Marie Jørgensen med datteren Erna, der holder hyggetime (ca. 1895).

Vestergade 1866.

morgen; jeg havde en anelse om, det mere var for at kapre sig en snaps. Om morgenen vågnede vi så ved et forfærdeligt grisehyl, hvorfor vi drenge foer op i vinduet for at se på højtideligheden, det største kar var rullet ud i gården med bunden i vejret, og her var karlen og to—tre af de stærkeste bagere ved at lægge grisen op, medens bagerslagteren med en drabelig, skarpsleben kniv i hånden kommanderede. Så stak han grisen, medens Ane kokkepige rørte rundt i blodet, stadig spændende det op med kogende vand fra vaskekedlen, og grisen skoldedes, den blev dernæst lagt på en stige, skrabet og rensed, til den lå hvid som en marcipangris (et af mesters yndlingsudtryk), derefter rejstes stigen med grisen fastbundet ved bagbenene,, den blev nu skåret op og indvoldene udtaget og sorteret, tarmene gik i en balje ovre i vaskehuset, hvor konerne rensede dem til senere brug ved pølsestopningen. Det var travle dage, undertiden slagtedes endog 2 grise på samme dag, en sort pølse fandt da også vej op til 1. sal til os.

En anden travl dag var, når der bryggedes øl, da blev vaskekedlen skrubbet og skuret i spøl, så den var som et spejl, hvorefter brygningen tog sin begyndelse, men tek-nikken heri blev mig aldrig rigtig klar, hvorfor jeg ikke nærmere skal beskrive den, men øllet var godt og smagte liffigt.

En gang om året købtes et fad ægte St. Croix sukker, det var med spænding, vi drenge overvågede, når bunden sloges ud, og den herlige duft slog en i møde. Sukkeret blev med en spade gravet op i store trærug for at

Vestergade 6 ca. 1900. På butikstrappen Carl Nielsen fra Nyborg. I døren Edvard Christiansen fra Christianshavn. På trappen til bager Bruun, Elias Bruun. — På sidste trin slagter Sønksen fra slagter Reimers. Gårdskarlen fra Chr. E. Johansen fejrer gade. Manden med hvid kasket er trikotagehandler Theodor Winther. I baggrunden et læs huder til Benjamin Levin.

1974 er det 100 år siden, Martin Jørgensen oprettede isenkramforretningen. Den har siden oprettelsen været en kendt forretning i byens handelsliv.

Varesortimentet har skiftet karakter, og forretningen har ændret udseende, ligesom flere indehavere har resideret.

Selv om den nu videreføres af Johs. Stampe, så er det dog et forretningsjubilæum, som ikke alle butikker når i en tid, hvor store brydninger foregår i forretningslivet.

Faaborg byhistoriske arkiv er glad for at kunne markere jubilæet ved at udsende H. C. Jørgensens erindringer.

bæres ned i kælderen, vi var på vagt for, om der muligen skulle findes nogle stykker sukkerrør i fadet, hvilke vi altid fik overladt, men når vi ville slikke af sukkeret, var mester der altid, og for at afskrække os, fortalte han altid, at klumperne i sukkeret var fremkommet, fordi negrene på St. Croix spyttede i sukkeret, når de pakkede det. Når fadet var tomt, rullede det ned i baggården, hvor det så overlodes os at fjerne de sidste rester, men da det altid var i sommerens varmeste tid, varede det ikke længe, inden vi fordrevedes af hvepse og spyfluer, som i utrolig mængde lokkedes til af den søde lugt.

Som jeg har fortalt, drev Mester både vognmandsforretning og landeri, dette havde også sin store interesse for os. Af vogne var der tre, en landauer med grøn staffering, en charabanc med rød og en to-sædet jagtvogn med blå staffering, samt hertil hørende fint sølvpletteret seletøj, der stammede og fornyedes fra de grevelige stalde i omegnen, men blinker og våben var dog altid først omhyggeligt fjernet. Med disse køretøjer kørtes der til bryllup og barkedåb, eller på søndagsskovtur, undertiden gik de også på længere ture til Svendborg eller Assens. Køretøjerne var altid i prisværdig orden, skinnende i deres lak, som selerne var blankpudsede og sværtede, vi hjalp ofte karlen med at gnide spænder blanke, vi havde altid den største lyst til at

gå til hånd i gården, hvorfor moder havde syet os hvert et blåt forklæde af samme stof og farve som Rasmus's.

Når karlen skulle i marken for at pløje eller hente grønt til hestene, var vi altid parat til at køre med, men den største fryd var dog, hvis han skulle i marken uden vogn og red på den ene hest, hvis vi så kunne få lov at sidde på den anden hest, og hage os godt fast i nøglerne, kendte ens vigtighed ingen grænse, og jeg kunne godt tilbringe hele eftermiddagen med at have ture op og ned, blot for at få lov til at gøre turen hjem igen på hesteryggen.

Om efteråret, når høsten var endt, holdtes der høstgilde, så blev der pyntet op med kornaks, kornblomster og valmuer. Først spiste alle gæsterne, det var husets lejere, familien Bruuns venner og slægtninge, blikkensl. Jensens, smed Liebroth's, slagterm. Reimers og en gammel kollega, bagermester Møller Storm; som drikke var anbragt et fad gammelt øl, og vi drenge løb til og fra bordet og tappede øl i krusene, hvorfor vi fik lov bagefter at spise med pigerne og bagerne, bagefter dansedes der til langt ud på natten til tonerne af Krastes violins musik, og her var der ingen, der kunne måle sig med bager Storm, men som Mester sagde, han har også tilbragt sin ungdom i »Figaro« i København.

Engang om sommeren gav »Mester« og »Madammen« en

skovtur, vi kørte da i charabanc'en så mange der kunne læsses på, det var som regel mine forældre, købmand Bauer's og Bruuns med samtlige 8 sønner, turen gik over Holstenschuus, hvor vi stod af ud for godsforvalterboligen (Holms), spadserede gennem haven til Finstrup, var inde og se munken i grotten (en legemstor figur der fandtes i en stor stengrotte) derfra gennem dyrehaven til Kongehøjen, hvortil vognen imidlertid var kørt Herfra kørte vi forbi Sortesø og Skarntyde Mølle til Korinth Kro, hvor den medbragte aftensmad spistes Efter maden gik vi tur i Trolleborg have og kørte så hjem i den lune sommeraften ad Nyborgvej. En sådan tur var en stor begivenhed, som vi længe glædede os til og siden talte om. Vi drenge havde altid en mængde med hjem, såsom grankogler, agern, mærkelige sten eller andet lignende.

På den anden side porten, hvor vi boede, førte trappen op til 1. sal, her fandtes ingen entre. Reposen tjente som garderobe, og tre døre førte ind til lejligheden. Tiderne har været fredelige, skønt tillige opgang til fotografen tror jeg aldrig, der er stjålet noget tøj, ligeså lidt som nogen af dørene, endsige døren fornedein ud i porten nogensinde aflåsedes om natten, kun den ydre port låsedes kl. 10 aften, men da der var trafik også om natten, har vi altid sovet, så der var fri passage lige ind til sovekammeret. Lige for trappen lå dagligstuen, en ret stor 2-fags stue. Som jeg kan huske den langt tilbage, var den tapetseret med et lyst lilla tapet, havde klare gardiner. Midt på gulvet et rundt bord, herom 4 stole med polstrede sæder af rødt damask, under bordet et »Bryslær« tæppe, ikke særlig stort, med en rød rosenkransbort. Ved bagvæggen en polstret sofa af den da gængse facon, en polstret lænestol med nøddetræskant (en brudegave til mine forældre fra fars tidligere principal i Slagelse). På pillen mellem vinduerne et spejl med konsol, herpå en Bing & Grøndahl, hvid bisquitfigur Psyke, en etager med en mindre samling bøger, Molbechs danske leksikon, et to-binds konversationsleksikon, et par bind om tertiærtiden i Danmark, samt Henry Stanleys »Hvorledes jeg fandt Livingstone« og endelig en gammel familiebibel. Ved den ene væg stod et nøddetræs spillebord, og ved vinduet en forhøjning med en syplads, udvendig på vinduet var en firkantet kasse »refleksionsspejl«, som moder brugte til at fodre fugle på om vinteren, under loftet over bordet en petroleumslampe med kuppel og på hver arm en 3-arms lyslampe med prismer. Det var, hvad der fandtes. Stuen gjorde med sit store, bare gulv og lyse vægge og hvide gardiner et køligt indtryk, men som årene gik, og der blev bedre råd, skiftede billedet helt, og ved min moders udprægede sans for hygge, blev det en særdeles varm og hyggelig stue, hvor vi altid holdt til. Over porten lå en mindre stue med et tre fags vindue, i denne stue, der altid stod aflukket og kold, og som gik under navnet det blå cabinet, var møblementet en blå plydsbetrukken sofa og fire stole, et nøddetræsfirkantet, aflangt bord på to søjleben, rigt forsynet med kunstfærdigt drejearbejde, et tilsvarende lille dameskrivebord og stol, samt en flugtstol. Dertil kom en gammel, smuk rokokko dragkiste på ben med fire store skuffer. Denne dragkiste tilligemed 3 store oliemalerier og enkelte andre ting, jeg nu skal beskrive, reddede min moder, da det gamle kasterske rebslagerhjem ved tidens ugust, efter mere end 100 års beståen, gik til grunde. Ofte har min moder beklaget, at hun ikke havde råd til at afkøbe sin onkel og tante, der ejede de gamle familiestykker, noget mere af, hvad der fandtes, når hun erfarede, at det var solgt. Min moder var sikkert mere fremsynet på det punkt, at alle disse gamle

ting ville komme i kurs endnu en gang. Som sagt fik min moder reddet de 3 olier (som nu er i min besiddelse, medens dragkisten står i min broders villa i Helsingør). Det største af billederne forestiller en 8 års pige i lang rokokko dragt, og er den første Hans Kastars (min tiptipoldefaders) anden hustru, Sophie Caroline f. Holst, f. 5. nov. 1760, de andre to billeder er hendes forældre, told- og konsumtionskasserer Friderich Ulrich Holst og hustru, Johanne Friderica Dorschin. Han er i rød frakke med store opslag på ærmerne, kalvekrøs og pudret paryk. Hun i stramt, hvidt brocades liv med blondkant, grøn overkjole foret med gult. Kniplingshalvhandsker, lange mørke lokker, stort diadem i håret og store ørelokker, på hånden har hun en grøn papegøje; der fortæltes af de gamle i slægten, at hun havde været hofdame. Hans Kastars anden hustru, Sophie Caroline, levede til 14. maj 1849, og i min barndom omtaltes hun endnu af de ældste i slægten, der kunne erindre hende. Hun gik under navnet »Gråsen«, en forvanskning af grossmutter, hun boede i sin enkestand i Grønnegade nr. 16, som i min barndom ejedes af skomagermester Jørgensen, han havde ved en ombygning af huset fundet en hvid silkesko, der havde tilhørt »Gråsen«, den var med meget høj hæl og ganske kort tå samt ankelrem og ville nu i 1939 være fuldt moderne. Som ganske ung forsøgte jeg, ligesom min moder tidligere havde, at afkøbe ham skoen, da ville han ikke sælge den, og da jeg nogle år senere atter forsøgte, var der en fremmed opkøber, der forlængst havde fralokket ham den.

På dragkisten i det blå cabinet stod et andet gammelt stykke fra den Kastarske slægt, nemlig en engelsk fajance punchebolle med låg, udvendig var den forsynet med 4 allegoriske billeder i sort, forestillende adel, gejstlighed, borger og bonde, samt et femte, flerfarvet billede af et sejskib med højt agterkastel, hvorfra et stort, dansk flag forsynet med C VII navnetræk vajede, over skibet stod »Mette Marie« — ved at gennemlæse faaborgske biografier har jeg truffet på navnet som skibsnavn.

I året 1775 førte en søn af den bekendte Poul Jacobsen (Kinafarerer) ved navn Jacob Antoni Poulsen et skib »Mette Marie« sikkert opkaldt efter Poul Kinafarers hustru Mette Marie Hansdatter Storm. Med dette skib gjordes i årene 1775—1781 adskillige farter til Norge, Dublin og Liverpool, og fra en af disse rejser stammede sikkert punchebollen. Men foruden disse udvendige billeder var hele indersiden dækket af et billede af Faaborg set fra Seebjerget, med Sundet i forgrunden, strækkende sig helt op til kirken og markedspladsen. Klokketaarnet med sit nuværende spir, der er opført 1772, og Vester mølle som stubmølle. Denne mølle blev i 1790 ombygget til hollandsk mølle, så billedet må altså stamme fra en tid mellem 1772 og 1790. Hvad der også passer med tiden for »Mette Marie's« Englandsfarter. På billedet var en enkelthed særlig fremhævet, nemlig Hans Kastars reberbane, hvor man tydeligt så 3—4 rebslagere spindende lange reb, der hang på en række nokker.

Sandsynligvis er punchebollen en gave til eller mulig af Hans Kaster bestilt fremstillet i England. Desværre gik den i min faders sidste leveår tabt ved, at en motor i nabo-huset altid fik hele huset til at vibrere, og en dag er bovlen, der henstod i et aflukket værelse, spadseret ud over kanten på det skab, hvor den stod. Et tab, som gik mig nær til hjertet, da jeg altid havde haft løfte om at arve den.

Endnu et par ting af »Gråsens« ejendele har jeg endnu i min besiddelse, nemlig hendes snusdåse, et sneglehus med perlemorslåg, og sølvbeslag, samt en meget naiv

tegent akvarel af hendes hund »Palie«, det er malet 1819, signeret A. Appel. Palie, en fed, astmatisk moppe, sidder på en mark mellem grønne trægrupper, men desværre har kunstneren fået begge forbenene anbragt på samme side af kroppen. Og endelig findes et dokument, der lige til fornylig har forvirret begreberne om »Gråsens« afstamning. Dette dokument er et frierbrev skrevet i Kerteminde 19. januar 1785 og undertegnet Peter Lorentz Holst v. Bruun, det er holdt i datidens sirlige, snørklede stil og selvfølgelig ikke rettet til den skønne selv, men til forældrene. Det fremgår heraf, at P. L. H. v. B. er leutnant, men søger over i civilstilling Hans gage er 16 rdl. om måneden, og på dette formener han at kunne gifte sig med højtærede og velbyrdige hr. Tollers allerkæreste, dydsirede jomfru datter.

Brevet er mig altid fremstillet som værende skrevet af Sophie Carolines fader, men det kan ikke passe, idet undersøgelsen har vist, at brevskriveren kun er født et par år før S. C. og på den tid, hvor brevet er skrevet i Kerteminde, var S. C.'s fader tolder i Kerteminde.

Sandsynligheden taler snarere for, at genstanden for frierbrevet er S. C., men at det ikke er bleven nådigt optaget, vel på grund af de mindre gode økonomiske omstændigheder, og brevet har hun da gemt som et minde.

Foruden dagligstuen og det blå cabinet fandtes endnu en stue til gaden, spisestuen, der med sine ret tarvelige møbler var overladt os drenge til opholdsrum, herfra havde vi udsigten til den lige overfor liggende store et-etages købmandsgårds høje tegltag (den voigtske). Der var altid sol i stuen, når den skinnede, og fra vinduet iagttag vi livet på gaden og færdselen ud og ind af købmandens port og butikken, der dengang var ret stor. Butikken var af de rigtige gamle med smårude vinduer og skodder, der sloges for om aftenen.

På lofterne var korn, der, når det kastedes ud gennem vinduerne, sendte en sky af støv, der ofte kunne virke generende, hvis vore vinduer stod åbne, men det var den slags ting, man dengang fandt sig i, da det ikke kunne være anderledes.

Til gårdsiden fandtes mod øst et meget stort køkken og spisekammer med komfur og et enkelt gasapparat, det oplystes af et enligt glasblus af de gamle fritbrændende snitbrændere

Vandværk fandtes ikke, så hele vandforbruget måtte bæres op fra gårdens pumpe, et slæb, man nu om stunder ikke har let ved at tænke sig.

Da min broder og jeg blev store drenge, måtte vi tage vor tørn med dette arbejde, hvad der ærgrede os så meget mere, som byen nu havde fået sit vandværk, men »Mester« Bruun var ikke at formå til dette fremskridt, skønt han selv på denne tid sad i byrådet og havde agiteret overfor byens andre husejere om indlæggelse af vand i ejendommene, først da fotografateliets blev ledigt, og ingen ny fotograf ville påtage sig arbejdet med at slæbe alt det vand, der i denne virksomhed skulle anvendes, op på 2. sal, gav han køb, og fik den længe eftertagtede vandhane i køkkenet.

På den anden side trappegangen lå 2 værelser ud mod gården, der brugtes som soveværelser, der skulle en lang træning til at sove her lige over bageriet, hvor der arbejdedes hele natten, og der sloges mod jernpladerne, piskedes og lukkedes damp ind i ovnen, men vi havde den, og kun i sygdomstilfælde fandt vi det generende.

På loftet fandtes soveværelser til kommis, lærlinge og piger, samt et enkelt lagerrum for forretningen.

Husholdningen var ikke helt lille, familien var 4, dertil 2

Fru Brun, gift med bager H. P. Bruun, skræller agurker sammen med Christian Brun, nybagt student, der senere blev læderhandler i Faaborg.

piger, en kommis, to lærlinge, som alle fik kost og logi, dertil havde vi flere dage om ugen faste abonnenter til middag, så min moder havde altid nok at gøre med mad og omsorg for mand og drenge. Vi levede sikkert godt efter tiden, men dog på mange måder spartansk i forhold til nutiden, grød, vælling, stegt flæsk, fisk og andre lignende retter var daglig kost, om søndagen stod det som regel på steg eller kødsuppe og peberrodskød, men til visse højtider var der tradition, juleaften gåsesteg, dog først en ordentlig portion risengrød for at dæmpe på den værste grådighed, citronfromage til dessert. Nytårsaften var det kogt røget skinke med grønlangkål, samt prosekage med sirup, en sådan stor, røget skinke hel på bordet, er nu en luksus uden lige, men dengang var flæsk ikke særlig dyrt. Fastelavn var det ligeledes skinke og grønlangkål Mælk med fastelavnsboller. St. Bededagsaften: Varme Hveder, Mikkelsaften: Kommenskringler, og endelig Mortensaften gåsesteg. Men som sagt til hverdag blev der ikke kræset for os drenge. Sukker fik vi kun en meget lille theskefuld af i kaffe eller the, det var altid puddersukker, syltetøj var kun på bordet ved højtidelige lejligheder, og brugtes der

endelig frugt i maden, var det i reglen korender, medens svedsker og rosiner betragtedes som sjældne delikatesser.

Ved talen om syltetøj erindrer jeg, at der i køkkenet stod et lille skab, hvori moder opbevarede kolonialvarer, ovenpå dette havde hun engang under syltning anbragt en terrin med hindbær. Lille Valde, der gik under navnet »Tykke«, var alene i køkkenet, fristelsen var for stor, hvorfor han lukkede døren i skabet op og entrede op ad hylderne, — der var mere vægt i fyren, end skabet kunne tåle, med et rabalder væltede det over ham, tilligemed terrinen med hindbærrene, forfærdet kom moder styrtende til, og der på gulvet lå »Tykke« i sukker, mel og gryn, den maste terrin og hindbærssaft, hvad der var blod, og hvad der var hindbærssaft, var ikke til at skelne, men som sædvanlig var »Tykke« sluppet nogenlunde fra uheldet, men et trekantet år ved det ene øje mindede i mange år om det forfærdelige.

Da jeg var fem år, begyndte moder at lære mig og købmands Bauers jævnaldrende Nicolaj at læse, skrive og regne, hun havde som ung pige hjulpet til ved undervisning i frk. Helene Ilstrups Pigeskoles mindste klasse og vel der fået lyst til undervisning. Resultatet var, at da Nikolaj og jeg i efteråret 1884 som 6½-årige purke sattes i skole, kunne vi både læse A.B.C. og skrive bogstaver, samt ad-dere tal, hvad der straks gav os en overlegen stilling overfor de andre jævnaldrende i klassen.

Det var i samme skole, hvor moder havde gået og senere undervist, men nu hed den Juliane Lorentzens Pige- og Pogeskole, her gik vi i tre år, fra min plads i klassen kunne jeg se Klokketaarnet, og i disse år så jeg, at den gamle »Ole Vægter« blev fjernet fra lydhullet og erstattet med det nye fire-skivede ur, tidligere var der kun to ur-skiver, de to andre dækkedes af trælemme, hvorpå der var malet en vægter i blå kappe med en forgyldt morgenstjerne i armen.

Skolen lå på hjørnet af Adelgade og Jomfrulaagen — som lærerinde havde vi tre, nemlig ejerinden, frk. Lorentzen, frk. Overgaard og frk. Maren Hansen, sidstnævnte lever endnu (1939) og bor i samme hus i Adelgade, hvor hun boede dengang, jeg møder hende undertiden, og den gamle dame går endnu hen ad gaden med samme trippende og spændstige gang som for de mange år siden. I sommeren 1887 flyttedes jeg over i Deichmanns Realskole, men på samme tid flyttede min gennem hele skoletiden uadskillige skolekammerat Nicolaj Bauer til Nakskov, hvad der var til fælles sorg. Da jeg gik ud af skolen i Adelgade, fik jeg lov af frk. Lorentzen i gården at plante et lille kastanietræ, jeg fra kastanien havde opelsket i Oldes have i Stiftelsen, men som nu var blevet for stor på sin hidtidige plads, det stod der i mange år, jeg tror til ca. 1916, men da var det også blevet til stor gene for naboen, så det måtte falde for øksen.

I 4–5 års-alderen var jeg meget syg af en hjernebetændelse, og fra denne stammer min lidt skæve mund, det har dog vist aldrig været påfaldende, da ingen har udtalt bemærkninger herom, måske nu jeg bliver ældre, det ses mere; i hvert fald kom mit barnebarn fornylig med hentydning hertil. På grund af denne sygdom blev jeg som barn nærmest betragtet som svagelig, hvad jeg ikke tror, jeg var, men heldigt for mig var denne antagelse ikke, thi der var mangt og meget, hvor der blev taget for meget hensyn til mig, som i det lange løb ikke var gavnligt, ligesom jeg heller ikke altid følte mig på lige fod med mine jævnaldrende. Derimod trivedes Valde godt, og som jeg allerede har fortalt, kaldtes han Tykke og ikke uden en vis

Jomfrulaagen, Juliane Lorentzens Pige- og Pogeskole i bindingsværksbygningen.

ret. Han var i modsætning til mig altid mere rolig og tog livet uden at lade sig påvirke af ydre ting, lidt fåmælt og sjældent ude af ligevægt, hvorfor han altid var afholdt og altid gode venner med sine omgivelser. Egenskaber, der har fulgt ham gennem hele livet.

I butikken kom vi gerne, til vi blev kostet ud enten af far eller kommis'en. Af personalet huskes længst tilbage de to læredrenge Laurits Sivertsen og Aage Jensen, den sidste var søn af ejeren af Rasmussens Hotel, den første en skipersøn fra byen; han havde i sine drengeår været både i England og Rusland med faderen og var meget sømandsinteressert, hvilket gav sig udslag i, at han på gråt kardus tegnede de herligste skibsbilleder til os. Billederne tegnede han i samme stil, som de kendte skibsbilleder, der dengang var i hvert skipperhjem i byen, en skønnert, en brig for fulde sejl, og for at gøre mere effekt colorerede han dem med mærkekridt, rødt og blåt. Vi plagede ham altid for disse tegninger, det var særligt om morgenen, når far, den gamle, som personalet kaldte ham, gik sin morgentur, og kommissen, min fætter Axel, benyttede lejligheden til at besøge vennen Josef Levin på den anden side gaden.

Denne fætter, min faders søstersøn var tidlig blevet forældreløs, så mine forældre straks efter deres bryllup tog ham i huset som 13 års dreng, han var da efter konfirmationen kommet i lære hos faders gamle principal, isenkræmmer Werner i Slagelse, men efter sin lære- og soldatertid kom han tilbage i forretningen i Vestergade. Jeg må

Chr. Wedel's købmandsgaard
i Vestergade ca. 1910.
Opført efter den store ildebrand,
den 4. oktober 1728,
hvor der i løbet af to timer nedbrændte
51 gårde og huse i kvarteret
Grønnegade, Mellemgade og Vesterport.
Vesterport blev også beskadiget.

sige, at jeg altid har haft det indtryk, at moder ligefra begyndelsen har taget sig meget af ham, og da han i løbet af kort tid blev svag og døde, plejede hun ham på det bedste. Det har sikkert været tuberkulose, jeg synes at erindre, der altid blev sagt tæring, hvad det kaldtes den gang. I de samme år døde to af mine mostre som unge piger, de kom ofte til Faaborg i ferien, så det var intet under, mine forældre altid var meget bekymrede, når vi børn fejlede noget. De har sikkert gået i en stadig angst for, at vi skulle være blevet smittede. Jeg kom fra Laurits Sivertsen, han var en pæn, ung mand, som vi børn holdt meget af, og som fader også satte megen pris på. Jeg erindrer, at da han blev soldat, gardist, var han hjemme og præsenterede sig med bjørneskindshusen og det hvide bandoler. Han stod i forretningen, da en ivrig venstremand (det var i provisorietiden) noget hånligt sagde »Er De nu også kommet ind og springe soldat —« hvortil Sivertsen svarede, »man må lære at lyde, før man kan byde«, et svar, fader var meget stolt over, at hans gamle lærling kunne give. Sivertsen var meget opfindsom, når det gjalt at hjælpe os drenge med legetøj, almindeligt købt legetøj morede os egentlig ikke, dertil så vi for meget på det, der fandtes i butikken. Da var det skib, Sivertsen hjalp os med, noget ganske andet, en temmelig lang, smal pakkasse uden låg var skibsskroget, en mast og spyd taklet med det gamle bindegarn vi kunne finde i papirkurven, tofter af tilpassede brædder, og ror med rorpind, og det var fuldendt, men nu kom vi i tanke om, at det også skulle have sejl, mor havde

ikke noget, da vi henvendte os der, men så kom vi i tanker om stedet, vi altid søgte, når der var et eller andet uopnåeligt vi ønskede: tværs over gaden boede Winther, manufakturhandler Theodor Winther, en gammel ungkarl (gammel var han vel kun i vore øjne) der drev en mindre forretning ved hjælp af en lærling. Winther sad næsten altid inde i sin stue i gyngestolen, røg sin lange pipe og læste Nationaltidende, når han ikke på visse tider af dagen havde besøg, om formiddagen af bager Bruun til et spil Franz Fuss og om eftermiddagen af gamle farver Meldal til et eller andet spil.

Nu da vi manglede sejl og ikke kunne få dem hjemme, drog vi straks over gaden og begyndte underhandlinger med Winther, det var aldrig sådan i en ruf, der skulle altid tinges og forhandles (Winther ville ikke sådan af med os straks) men enden på det blev, at vi drog af med et par gamle natskjorter, som mor så straks måtte til at sy sejl af. Nu var skibet fuldkomment, og så optagede var vi af det, at pigerne måtte bringe både middag og aftensmad ned om bord, for der skulle jo rigtig skaffes. I en søkøbstad som Faaborg, der dengang havde en stor sejlskibsflåde, var det en stor fejl, når en dreng ikke kendte de rigtige sømandsudtryk, vi var ikke så gamle, da vi lærte en del.

Et andet, dejligt legetøj vi fabrikerede, vel også tildels ved Sivertsens hjælp, var kukkasser. En cigarkasse af den gamle, dybe facon egnede sig bedst. låget blev fjernet, og et rundt hul boret i den ene endegavl, kassen indvendig

Forreste gaardsplads i
Chr. Wedel's købmandsgaard
i Vestergade.

beklædt med hvidt eller rødt indpakningspapir, og af udklippede Neu Ruppinbilleder eller de nyopdukkede glansbilleder fremstillede der nu dels på kassens endevæg, dels siderne og bunden hele små landskaber, skibe i sø, eller allerhelst indianerlejre, når alt det var limet i kassen, blev denne overdækket med et klart stykke silkepapir eller vokspapir, hvor lyset kunne falde igennem. Kunne vi hos glarmesteren kapre et stykke grønt eller rødt glas af det, han brugte til havnefyret, og få det anbragt for hullet i kassen, var det så meget mere ekstra, nu var kukkassen færdig til brug, og så skulle der gøres forretning. Vi stillede os op ude i porten og antastede enhver dreng, der gik forbi, opfordrede ham til at bese den flotteste kukkasse, der endnu var lavet. Betalingen var en knap. Var der nu en dreng, der ingen knap havde, men derimod rigelig lyst til at se vidunderet, var ulykken ikke så stor, med lommekniven blev hans bukser hurtigt berøvet den fornødne betaling. Men først og fremmest skulle kukkassen fremvises for Winther, her var betalingen ikke en knap, dem slog vi ham for i større portioner ad gangen, når der var mere brug for dem. Nej, en 2-øre var betalingen, vi kendte da forskel på folks betalingsevne, og skattede derefter – 2-øren blev omgående omsat i en kasketfuld smuler i bagerens butik og selvfølgelig skulle jomfruen se i kassen for at give ekstra mål.

Når vi havde fødselsdag, var det selvfølgelig også Winther, der skulle have det at vide, skønt vi sikkert havde ladet os forlyde med det adskillige gange i den sidste

måned, vi stillede os da op og spurgte, om han kunne gætte, hvad det var i dag, men Winther var tilsyneladende meget uforstående og lidet nysgerrig, men det endte altid med, at vi fik den gave, besøget galdt, som regel et pragtfuldt bomuldslommelærklæde, rødt eller gult med sort kattuntryk, og det var aktuelle billeder, der var herpå. »Christiansborgs brand den 4. oktober 1884«, eller »Gejser og Thingvallas sammenstød«, selvfølgelig pudsede vi ikke næse i et sådant lommelærklæde, det blev pænt sammenlagt og puttet i brystlommen i matrosblusen, hvor det fyldte alt for meget, men så meget mere var der lejlighed til at gøre de andre drenge nysgerrige for erhvervelsen.

I en gård som den, hvor vi boede, med henved en halv snes drenge, holdt selvfølgelig hele kvarterets drengeflok til, så til tider var det mere end livligt, og det var ikke altid helt velbetænkte ting, der fandtes på. Således hændte det engang, da Bruuns den yngste søn Julius, der altid gik på den værste – havde nogle af sine kammerater med i baggården, at da der tilfældigt i vognporten lå en del kartofler, tog een af drengene en kartoffel og kastede efter en ituslået rude i Wedels gamle trægavl, det gav anledning til almindelig kappestrid om at sende kartofler gennem den udslåede rude ind på loftet, ikke få af kartoflerne kom ind, ganske vist ikke alle gennem hullet, en del gik gennem de hele ruder da det pludselig gik op for drengene, at denne leg kunne få ubehagelige følger, forsvandt de skyndsomt. Men der skete ikke noget, der var ingen, der havde set det, og flere dage gik til stor beroligelse, men

Klostergade 1888.

en dag kom købmand Wedel ind og spurgte Bruun, om det ikke var hans kartofler, der lå på Wedels loft, nej, det kunne han da ikke tænke sig, Wedel bad derfor Bruun, om at gå med ind og se på dem, for det måtte sikkert være hans – og så blev der røre om kartoflerne.

Samme Julius og consortie lavede mange historier, jeg husker ikke nær alle, men som regel tordnede Mester, og så var det ovre, dog engang blev Mester for alvor vred. I baggården var en del friske brædder stablet i en trekant til tørring, og det hul, der var inde i brædestabelen, var i Julius og venners fantasi den dejligste indianerhytte, de entrede op på stablen og ned i dens indre, men der måtte noget mere spændende til, hvorfor de lavede bål derinde, heldigvis må man sige kom Mester og så røgen stige op fra stablen, som han straks troede var i brand, men da han kom nærmere og så drengene inde i stablen, kan det nok være, han fik dem kommanderet op i en fart, og havde de trængt til varme, så fik de den nu.

Løvrigt fandt vi også på mange andre mere uskyldige ting. Der var i baggården et langt halvtag, hvor forretningens tomme kasser blev hensat, disse kasser afgav det herligste materiale til mange ting, vi byggede fæstninger, som stormedes og forsvarede, særlig om vinteren, når der var sne til skydevåben, eller vi byggede tribune for optræden af jonglører og gymnaster og linedansere, vi lavede cirkus og mange andre ting. Min moder besøgte gerne sine forældre i København et par gange om året, og så vankede der gerne en lille gave, når hun kom hjem, men engang havde hun ikke noget i kufferten, der kom med banen. Vi gik i flere dage og var uhyre spændte, men så

var det også den største overraskelse vi endnu havde oplevet. En 4-hjulet vogn med stang, og forhjulene kunne dreje, det var den første af de senere så gængse legevogne, der nu for første gang kom til Faaborg, den vakte almindelig opsigt og stor beundring hos alle drenge, vi var ikke lidet stolte af den, og forspand manglede vi aldrig, der var drenge nok, der gerne ville trække, vi fik af træpinde lavet 4 bidsler med lange tømmer af gammel sejl-garn, og med et sådant forspand, ligeså flot som grevens på Hvedholm, gik det i strygende fart ud til Lagonis Minde, dog ikke gennem Vesterport, (det var forbudt af hensyn til færdslen), men ned ad Grønnegade og ud gennem Kloster-gyden, som det dengang hed. Vognen blev både til sorg og glæde, for mange gange stod den i vejen for Rasmus Kusk, og så var det ingen blid medfart den fik, men stærk var den, vi læssede store brændestykker på den, vi kørte sten, og de store drenge var ikke blide ved den, men i mange år havde vi vor største glæde af den. En ting, vi også den gang lavede meget, var at strikke hestetømmer af uldgarn, det foregik på en stor garntrisse, hvori der var slået 4 messingsøm, med en nål løftede vi maskerne på sømmene over tråden, og lidt efter lidt kom tømmeren så frem gennem trissen. Det var mange alen vi fabrikerede og alle mulige farver havde disse tømmer. For hvert kvarter (6") skiftede vi farve. Materialet skaffede vi os af gamle strikkede tørklæder, strømper og andet, der først måtte optrævles, og selvfølgelig måtte Winther også her hjælpe til med råmateriale. Af samme materiale syede vi bolde, en hård, sammenpresset kugle af papir omvandt med uldgarn, hvorefter den med knaphulssting blev oversyet

Den gamle markedsplads under omlægning til »Lagonis Minde« 1876.

med et betræk i alle regnbuens farver, disse bolde var langt de bedste til langbold eller spytte, som vi kaldte det, meget at foretrække for den dengang lige fremkomne gummibold, der senere blev så stor en artikel i forretninger.

Sport og sportsklubber kendtes i min tidlige barndom ikke i Faaborg, bortset fra en bicykleklub, blandt den halve snes indehavere af de høje bicykler og så gymnastikforeningen, hvis medlemmer optrådte i lange hvide lærredsbenklæder og skjortebluser med matroskrave. Først omkring 1890 oprettedes en cricketklub. Vi drenge fandt da også at måtte starte noget lignende, hvorfor vi stiftede »Faaborg Drengefodboldklub«, men da vore midler ikke strakte sig til at anskaffe de dyre cricketredskaber, spillede vi langbold, eller »Spytte«, som vi kaldte det. Vi havde udset os den nedre del af Markedspladsen til boldbanen, da de voksne havde beslaglagt den øvre del. Der samledes vi efter skoletid og spillede, indtil en dag, spillet var godt i gang, så jernstøber L. Jensen komme skridtende ned imod os på sit træben, og kommende indenfor hørevidde, råbte til os, »Ka' I skruppe a', je' vil Fanden Hak mig itte ha' I josker al græsset ned, som min Ku ska' ha'«. Ja, det var den interesse, der vist »sporten« i Faaborg omkring 1890. Men vi opgav ikke ævred. Klubben holdt sammen, og hertil bidrog sikkert, at vi i lighed med andre foreninger fik et banner, som min moder broderede. 2 korslagte bold-

træer og bold omslynget af en krans i bronze på blåt silketøj, dette banner indviedes på kong Chr. IX og Dr. Louises guldbrillupsdag med al den festivitas, som dertil hørte, taler og 3 søm i fanestangen og under kanonsalut. Vi havde fået fat i en lille forladerkanon, det behørigt krudt og fængtråd havde vi nappet hjemme på loftet af forretningens beholdning, og med rigelig forlading af karduspapir gav den nogle drøn, der hørtes over hele nabolaget, banneret hænger nu på museet i »Den gamle gård«.

Min broder og jeg, samt vore to nærmeste venner, skibsbygger Møllers søn, Rasmus, og Holger Nielsen var nu snart i konfirmationsalderen, og på os, som på alle drenge i en søkøbstad, havde søen sin store tiltrækning. Vi færdedes meget på Møllers værft, og en lille robåd, kaldet »Kalven« havde vor største interesse, vi fik den også overladt, og vi trænede i roning, til at begynde med inde i havnen, men det varede ikke længe, inden vi stod udenfor og roede vandet tyndt langs kysten til Klinten og i Bjerne-krog. Vore ønskers mål var imidlertid en sejlåbåd. Mester Møller havde flere store sejlåbåde, der om vinteren brugtes til sildefangst, og det lykkedes os at få lov til at tilrigge to af disse både med storsejl og fok. Far var noget betænkelig, men Møller forsikrede, at med den lille sejlføring, disse brede fiskerbåde havde, var der ingen fare.

Efter nogen instruktion af en ældre skibstømrer gik det

Rasmus Møllers værft.

Møllers værft var i sin tid et berømt foretagende, der af alle blev beundret som en god og lærerig arbejdsplads.

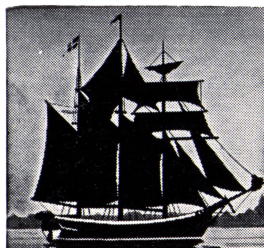
Den sidste indehaver var Rasmus Møller, der i sin slægt kunne tælle 25 skibsbyggere fordelt i Svendborg, Skelskør, Troense, Ærøskøbing, Faaborg og Faldsled.

Der blev bygget en mængde stærke træskibe og adskillige fyrskibe. Såvel værftet som de derpå byggede skibe havde stor betydning for beskæftigelse og velstand i byen. Her ses en stabelafløbning omkring 1890.

løs med sejlture på fjorden og til Dyreborg Hidtil havde vi i smug røget cigaretter, men som de søfarere vi nu bildte os ind at være, måtte vi have en shagpipe, selv om det til at begynde med ikke smagte så godt, som vi havde tænkt os, udviklede vi os også i den retning. — En cykel havde vi fået i sommeren 1892, det var en af de første i byen med aftagelige luftringe, og det varede ikke længe, inden vi lærte at køre på den, dyr havde den været, og vi var ganske overvældede over at få en sådan, men da vi skulle have den begge, kunne der nok opstå divergenser om at benytte den, men i det hele gik det meget godt Jeg skulle nu konfirmeres og i lære i forretningen, så om dagen kunne jeg ikke bruge den, hvorimod Valde, der gik i skole, kørte om eftermiddagen, og jeg så havde den søndagen.

Min første lange tur gik med en tidligere skolekammerat til Nakskov, først til Svendborg og siden tværs over Langeland efter nogle dages forløb tilbage. Det var med en vis undren, man opdagede, hvor langt og let det var at komme om i verden på denne forholdsvis nye opfindelse.

Desværre har H. C. Jørgensen kun fuldført sine barndomserindringer og ikke fortsat med erindringer fra ungdom og manddom. Det kunne ellers have været interessant læsning i nutiden. Andre borgere med et langt livsregister og en god hukommelse opfordres til at nedskrive deres erindringer og aflevere dem til Det byhistoriske arkiv.

H. C. Jørgensen
Agent Jørgen Ploug
Storkøbmand i Faaborg
SAMT HANS SLÆGT
1737 - 1850

Faaborg byhistoriske Arkivs publikationer nr. 3, 1944
genoptrykt 1974

Agent Jørgen Ploug (1737–1800).

Anna Margrethe Ploug f. Hempel. (1734–1769).

Efter maleri i Den gamle Gaard.

AGENT JØRGEN PLOUG

Den Plougske slægt kan spores langt tilbage i Faaborgs historie; således ses i rådstuesamlingen 13. september 1666 angående trætten om græsningen på Diernæs marker, at ordføreren for borgerne var en Hans Hansen Ploug, og i Grundtaxten 1682 findes fire borgere af navnet Ploug.

De mest kendte og betydeligste af slægten var de tre generationer, der fra 1759 til 1850 drev købmands- og rederivirksomhed her i byen; et handelshus, der i løbet af kort tid af stifteren Jørgen Ploug blev dreven op til en særdeles stor forretning, vel den største, der har været her i byen, og hvis indehaver altid fandtes blandt de førende i alle byens anliggender; dette fortsattes af sønnen og sønnesønnen, indtil det pludselig sank i grus, og slægten forlod byen.

Agent Jørgen Jacobsen Ploug var søn af hattemager Jacob Jørgensen Ploug og hustru Mette Marie Larsdatter (viet 3. december 1734) boende i Grønnegade gl. matr. nr. 144 (husnr. 31).

Jørgen Ploug var født 1. august 1737, en broder Cornelius Ploug (købmand i Faaborg) født 19. april 1743, en søster Mette Marie, født 14. marts 1744.

Da Jørgen Ploug 29. januar 1759, 21½ år gammel, har

taget borgerskab som skipper, må det antages, at han har sejlet i sin tidligste ungdom. I 1762 er han optaget som medlem af Skipperkassen.

I året 1764, 19. december, erhverver Jørgen Ploug sig ejendommen Vestergade gl. matr. nr. 20 (husnr. 8) for en købesum af 700 rdl.

I 1766, 26. juli, tager han tillige borgerskab som købmand, men forinden har han rimeligvis dreven handel med egen skibslast, hvad der dengang var ret almindeligt.

Den 25. september 1764, samtidig med, at Jørgen Ploug køber ejendommen i Vestergade, ægter han districtskirurg og postmester Hempels datter, Anna Margrethe Hempel, f. 12. februar 1734; i dette ægteskab fødes fire børn:

Marie Magdalene, f. 15. september 1765

Ulrikka Augusta, f. 1. august 1766

Jacobine Actonia, f. 9. september 1767

Simon Hempel, f. 4. november 1768

Kort efter sønnens fødsel døde hustruen, hun begravdes i kirkens øverste tværgang, og graven dækkedes med en ligsten (153×70 cm) forsynet med udhugne solsikkerosetter og palmeblade, samt følgende indskrift:

TIL EN GLÆDELIG
OPSTANDELSE
I DEN SIDSTE BASUNES LYD

GIEMMES UNDER DENNE STEN
 DEN IORDISKE DEEL AF
 ANNA MARGRETHE PLOUG
 FØDT HEMPEL
 EEN BENAADET SYNDERINDE
 FORMEDEL I TROEN I JESU BLOD
 EN KIERLIG OG TROE ÆGTEFÆLLE
 FOR KIØB OG HANDEELS MAND
 EN ØM OG OMHYGGELIG MODER
 FOR 4 BØRN 3 DØTRE OG 1 SØN
 HER I FAABORG ER HUN
 FØDT AARET 1734 D. 13. FEBRUARI
 GIFT AARET 1764 D. 25. SEPTEMBER
 OG SALIG HJEMGANEN Ao. 1769
 DEN 23. JULII

Vester Mølle
 opført af
 Jørgen Ploug
 1790
 nedrevet 1941.

Dette viser, at Jørgen Ploug hurtigt har placeret sig blandt de »fornemme« borgere. Sikkert har hans ægteskab med districtskirurgens datter i forbindelse med personlig dygtighed været årsagen til hans hurtige opsving. Senere, 8. februar 1786, giftede Jørgen Ploug sig med en anden af Hempels døtre, Barbara Kirstina Hempel, f. 22. august 1742; dette ægteskab var barnløst.

Et andet bevis for Jørgen Plougs anseelse blandt borgerskabet er, at han er blandt de få, der har pulpitur i kirken; de fleste kendte borgere havde deres faste stolestader, medens det var forbeholdt de mere fremtrædende at have pulpiturene, der fandtes mellem pillerne i midtergangen.

Indenfor havnens administration har Jørgen Ploug spillet en stor rolle; herom skriver Aug. Schrøder i sin bog om Faaborg: »I april 1797 indsendtes en ansøgning til kongen angående havnen, heri findes følgende: . . . 1777 blev Jørgen Ploug valgt til første Broedirecteur og tillige Casserer; hans virksomhed til broens forbedring er noksom bekendt. Fra ommeldte tid og indtil 1797 har han og Meddirecteur foranstaltet opfyldt og broen tilbygget et ansvarligt stykke, og foruden denne tilbygning blev 1794–1795 et nyt bolværk på begge sider af den gamle bro sat, da det gamle bolværks pæle for størstedelen var ædt af orm. Foruden alt foranførte blev i de åringer bygget af forbemeldte agent Ploug for egen regning og siden for den moderate betaling af 100 rdl. overladt med alle sine redskabe, en mudderpram for dermed, ved derpå holdende folk årligt at opmudre i havnen og ved broen, desuden bekostet floter til brug ved fartøiers reparation, såvelsom opsat på broen et grundmuret hus at koge tjere udi m. v. Desuden har agent Ploug givet til broen et gangspil med tilbehør, samt ladet sætte for egen regning 4 svære pæle at fortøje ved havnen«.

Om Jørgen Plougs skibsflåde kendes så godt som intet, sandsynligvis har han, foruden af andre skibe, været ejer af en eller flere »Straitsfarer« (skibe, der passerede strædet ved Gibraltar), da iflg. Pontoppidans Danske Atlas (3 Tome pag. 540), Faaborg omkring 1767 havde fire af disse skibe.

Foruden Vestergade matr. nr. 20 erhvervede Jørgen Ploug sig 9. oktober 1775 naboejendommen matr. nr. 19 (husnr. 10), samt en udstrakt tømmerplads og toft på den modsatte side gaden, Klingenbergpladsen, som strakte sig fra stranden til Vestergade og vestpå indtil Gabriel Vinthers strandgang, samt endvidere Vestergade gl. matr. nr. 15 (husnr. 3), og ejede således det meste af gaden indenfor Vesterport.

I 1785, 11. december, køber Jørgen Ploug den gamle stubmølle udenfor Vesterport, med et 7 fags stuehus, be-

liggende på en indpælet plads omkring Møllebakken, for en sum af 1400 rdl. Møllen var den af »Karen Borgmesters« i 1717 opførte, og af hende og efterfølgere drevne iflg. privilegier af 15. september 1717 og 20. juli 1718.

Da Jørgen Ploug i 1790 sælger den gamle stubmølle til Ærø og opfører en ny hollandsk vejrmølle, har han mange ærgrelser og fortrædeligheder, idet Hvedholms herskab, der ejer Langs Møllen (vandmølle ved Odensevej) føler sig truet i konkurrencen og anlægger sag imod ham, med den begrundelse, at kværnene i hans nye mølle er større end i den gamle, og han derved tiltager sig større ret end de gamle privilegier tilsiger. Jørgen Ploug optager med sædvanlig energi kampen for sin nye mølle; af efterladte papirer ser man, at han ikke har ligget på den lade side, men sætter alt i bevægelse for at forsvare sin ret. Fra det »Høykongelige Landhusholdnings Selskab« foreligger en anbefalende skrivelse, der fremhæver hans »patriotiske foranstaltninger«. Tillige kan det ses, at han har søgt råd hos høyædle og velbyrdige hr. justitsråd Uldall i København, der, såfremt sagen går til højesteret, tilbyder at føre sagen for ham. Højesteretsadvokat Peter Uldall (1743–1798) var en af datidens mest ansete jurister, han var således forsvarer for dronning Caroline Mathilde, efter hendes eget ønske, i Struenseeprocessen 1772. Sagens udfald fremgår ikke af papirerne, men at Hvedholm herskab ikke har kunnet hindre ham i hans foretagende fremgår af, at Jørgen Ploug og efterfølgere i næste 150 år har drevet møllen, indtil den nu i 1941 som de fleste andre vejrmøller måtte falde for dampen og elektriciteten; Faaborg mistede dermed den sidste af disse for byens silhouet så dekorative møller.

En anden retssag, Jørgen Ploug omtrent samtidig havde angående møllen, er tidligere fejlagtigt udlagt, men først må her fortællens forhistorien.

Lærer F. F. M. Jacobsen har i sit lille skrift »Den Bøwing-Jacobsenske Slægt« skildret den tragedie, der fandt sted.

Jørgen Plougs yngste datter Jacobine Actonia var trolovet med Jacob Antonius Poulsen (f. 20. marts 1757), søn af Poul Jacobsen »Kinafarer«. Jacob Antonius har uden tvivl været en rask gut; allerede som 17-årig er han kaptajn på faderens galease »Adam Christoffer von Holsten«, hvormed han sejler til Norge og senere til Stockholm. I året 1775 dør faderen, hvorefter han overtager snauskibet »Mette Marie«; med dette skib gør han adskillige rejser til Norge,

England og Irland, indtil han 4. juli 1785, kort før sit bryllup forulykker i Christianssand. Herom berettes således: Han havde indbudt et par andre capitiner til et måltid ombord på »Mette Marie« og ville siden føre chaluppen med gæsterne tilbage; men ved, at en af disse sprang ned i den kæntrede den, og alle faldt i vandet. De blev reddede på Jacob Antonius nær; han var kommet ind under båden, og med bådshagen kunne man ikke få fat i de snævre silkebenklæder, som han efter datidens mode bar til stads.

Samme nat havde hans kæreste søster, Frederikke, bagt kager hos genboens. Ved at gå hjem hørte hun i porten et råb med broderens stemme: »Frederikke. Hjælp — Frederikke. Hjælp«. Hun mærkede sig tiden og talte til den øvrige familie om, at der vist var sket en ulykke med snauen, hvad jo efterretningen fra Norge snart bekræftede. Da trolovelse var ligeså bindende som ægteskab, gjorde Jacobine Actonia og hendes fader som væрге fordring på Jacob Antonius' fædrearv, hvorved Mette Marie sal. Jacobsens måtte afstå til Plougs familie en tofte på Faaborg Vestermark med påstående stubmølle; denne ombyggedes senere og kaldtes i mange år »Plougs Mølle«, senere Vester-Mølle.

Lærer Jacobsen er her inde på et fejlt spor. Møllen havde Poul Jacobsen allerede solgt 14. december 1769 til Hans Hansen, Cappel, som atter 11. juni 1774 sælger til Rasmus Hansen, Langsmølle. 1785 sælges møllen ved auktion til Hans Petersen, Egneborg, der 11. december samme år afstår den til Jørgen Ploug for 1400 rdl., til møllen hører en mindre indpælet plads samt et hus på 7 fag.

Derimod køber Jørgen Ploug af Mette Marie sal. Jacobsens efterleverske ifølge skøde 11. december 1792 tinglyst s. d. den såkaldte »Mølle Tofte« for 1900 rdl. dansk courant, beliggende langs den vestlige side af Odensevej, fra nuværende Lagonis Minde nr. 1 til Stengaardsengen, et areal på ca. 100.000 kv. alen eller ca. 8 tdr. land. Ind i denne tofte ligger møllen og stuehuset på en mindre banke.

Samme år har Mette Marie sal. Jacobsens ført retssag mod Jørgen Ploug ang. en af ham afgravet vej til møllen, langs hendes skel, og Mette Marie mener sin rettigheder gået for nær, men sagen bilægges ved, at Jørgen Ploug afkøber hende hele Mølletofte. Om der samtidig er sket en udligning med hensyn til Jacobine Actonias arv, er muligt, men det fremgår ikke af salgsdokumenterne.

I årets 1798 1. august køber Jørgen Ploug af geheimerådinde Skeel Pilegaard i Vester Aaby sogn for 14.800 rdl. uden besætning.

Efter Jørgen Plougs død tilskødes gården 2. april 1800 svigersønnen, landvæsenskommissær, kammerråd Sparrowohn, gift med Jacobine Actonia. Gården sælges atter i 1823 for 10.400 rdl.

1797 12. december køber Jørgen Ploug af Lars Lindgaard en tofte ved hospitalet og kirken, af denne skænker Jørgen Ploug iflg. gavebrev 20. november 1798 et stykke til hospitalet.

I hospitalets gamle papirer findes følgende nærmere bestemmelser: . . . »et stykke i den østen ende af toften, der støder til kirkens mur og hospitalets bygning, der menes byens plads udenfor hospitalet, hvor lemmerne henkaster skarn og urenligheder, endvidere et på pladsen stående handhuus (locum) hvoraf lemmerne betjener sig, videre, at lemmerne ikke må have deres gulvsand liggende i Faaborg kirke, men at sandhuus og vandhuus indrettes på den skænkede plads. Endvidere tilbyder Ploug at brolægge byens plads udenfor hospitalet med kampesten, for egen

Agentinde Barbara Ploug's enkesæde nu Hjemstavnmuseet »Den gamle Gaard«.

regning, mod at indvånerne får fri adgang gennem hospitalet til kirken ligesom hidtil«.

I ministerialbogen er af sognepræsten indført angående Jørgen Plougs død:

»Anno 1800 onsdagen den 8. januar kl. 12 døde hr. agent Jørgen Ploug meget hurtigt. Som han ville rejse til Pilegaard, fik han ondt på marken, af en stærk beklemmelse for brystet og døde på stedet, han var i sit 63. år. Onsdag den 15. s. m. blev han begravet i kirken, inden for dåben, alle klokker blev ringet, der blev givet ljus til kirken og jords-påkastelsen forret af hr. Fog«.

Som tidligere omtalt ægtede Jørgen Ploug efter sin første hustru død sin svigerinde Barbara Kirstina Hempel (f. 22. august 1742); hun overlevede ham i 26 år.

Hvis man kan slutte af de få kilder, der findes, har samme frue været meget estimeret. Hun anføres overalt som »Fru agentinden«, og i familiedokumenterne omtales hun som vor »Fru Moder«.

Efter at Jørgen Ploug i 1797 havde overdraget forretningsejendommene i Vestergade, købte han Holkegade, gl. matr. nr. 34 (husnr. 1), og her boede agentinden.

I gården, som nu er indrettet til byhistorisk museum, findes flere ting, der har tilhørt familierne Ploug, bl. a. de her gengivne portrætmalerier af de to agenter Ploug og hustruer, et glasservice med deres bomærke — en plov — samt en fajance punchebolle, indvendig dekoreret med en brig og inskription — Succes to the Jurgen Ploug — Capt. Henrich Petersen — som således er vendt tilbage til sit gamle hjemsted.

Kort før Jørgen Plougs død havde han og hans hustru besluttet at oprette et plejehus, men det blev hende, der førte tanken videre, idet hun købte og indrettede ejendommen i Grønnegade gl. matr. nr. 179 til en stiftelse (iflg. fundats af 19. maj 1801) »for 8 u-formuende og trængende blandt byens indvånere« under navnet: »Jørgen Plougs og hustru Barbara Kirstina Hempels Pleje-Huus«. Til stiftelsen var knyttet en fondskapital på 2500 rdl.

Hvis hun selv har skreven eller blot angivet formen for denne fundats, der består af 14 paragraffer med ret strenge

Den Ploug-Hempelske Stiftelse.
Grønnegade nr. 48. Oprettet 1801.

Faaborg Borgerværn 1801
(Captain)

Efter org. tegning i Den gamle Gaard.

regler, både for optagelse og beboelse, har hun sikkert været en viljefast og bestemt natur, »og så længe hun lever, forbeholdt hun sig ene og alene direktionen efter eget godt befindende«.

Barbara Kirstina Ploug døde på sin 84 års fødselsdag den 22. august 1826.

Af Jørgen Plougs døtre blev den ældste, Maria Magdalene, gift første gang med købmand Simon Hempel og efter dennes død i 1809 anden gang gift med købmand Hans Mogensen, der tillige ejede Marienlund i Svanninge sogn. De ejede Vestergade gl. matr. nr. 22A (østlige halvdel af husnr. 6), købt af Simon Hempel 22. marts 1797.

Den næstældste datter, Ulrikka Augusta, blev sin morbroder, districtschirurg Christian Hempels anden hustru, men efter hans død (samme år som svogeren S. H.) i 1809, blev hun i 1816 gift med kancelliråd, forligelseskommissær, landvæsenskommissær Nicolaj Johan Kanneworf.

Den yngste datter, Jacobine Actonia, var – som allerede omtalt – først trolovet med Jacob Antonius Poulsen og senere gift med landvæsenskommissær Jens Sparrewohn, Pilegaard.

Punchebolle (indvendig).

Agent Simon Hempel Ploug (1768–1831).

Elisabeth Christine Ploug f. Wamberg (1774–1853).

Efter maleri i Den gamle Gaard.

AGENT SIMON HEMPEL PLOUG

Jørgen Plougs eneste søn, Simon Hempel Ploug, f. 4. november 1768, overtog 6. december 1797 forretningen og ejendommene i Vestergade samt møllen og videreførte købmandshandelen og rederiet, hvorimod han udlejede møllen. Også han blev agent, en titel, der i de tider spillede en stor rolle og var meget eftertragtet indenfor de førende købmandsslægter. Inden han modtog agenttitlen, benævntes han til captainen, ikke i relation til virksomhed på søen, men fordi han ved borgervæbningens genoprettelse i 1801 på en rådstuesamling udpegedes til øverstbefalende inden for byens værn; af samme kilde fremgår det, hvorledes uniformen var for officerer i værnet: blå kjortel med rød krave og opslag, blå pantalons og hvid vest, rund hat og hvid fjerbusk og blå dusk, halvstøvler og sidegevær. Det var jo efter slaget på rheden, disse foranstaltninger blev truffet, og Simon Ploug er gået stærkt ind for forsvaret af byen; han lod således for egen regning opkaste et brystværn, købte og istandsatte 3 stk. 12 pundes og 2 stk. 6 pundes kanoner, til forsvar for Faaborg havn; endvidere lod han ligeledes for egen regning bygge en kanonbåd; for dette udnævntes han 26. juni 1809 til Dannebrogsmænd »da nytten havde vist sig under krigen«.

Til udvidelse af forretningen købte Simon Hempel Ploug en del ejendomme og pladser i den østre side af Strandgade, således i 1804 21. december matr. nr. 44 og 45, i 1810 8. juni nr. 47, den 11. juni nr. 43 og i 1813 nr. 42, men allerede i 1895 opførte han en ny lagerbygning, kaldet Magazingården, som endnu findes, og hvor hans initialer og årstallet 1805 står over portalen midt på facaden. Når man betragter de endnu stående bygninger, som Jørn og Simon Hempel Ploug opførte omkring århundredskiftet 1800, nemlig Vestergade 10, Vester mølles stuehus og Magazingården i Strandgade, må man beundre den skønhed og stil, der præger disse bygninger; skønt de kun delvis er beregnet til beboelse, har bygherren haft øje for og ofret hvad der skulle ofres for at skabe en værdig og fornem ramme om det store handelshus.

Derimod har den gamle Vesterport ligget Simon Hempel Ploug i vejen og været til besvær, thi da i året 1806 byfoged Tolstrup foreslår at nedrive Vesterport tilbyder kap-

tajn Ploug at betale 100 rdl. til byens kasse. De eligerede indvilgede deri, når borgerskabets og andre høje vedkommendes tilladelse dertil erhvervedes. Eftertiden må være taknemlig for, at denne tilladelse ikke opnåedes.

Foruden mange ejendomme i byen ejede Simon Hempel Ploug efter byforhold megen jord. Til Vester mølle hørte Mølletoften på ca. 8 tdr. land, og langs Assensvej grænsende til Svanninge sogneskel fire tofter, kaldet Damløkken,, forreste Løkke, nye Løkke og mellemste eller Fruens Rugløkke på tilsammen ca. 28 tdr. land ager og eng. (I Faaborg byhistoriske Arkiv findes et kort opmålt og beregnet af landmåler C. J. Sparrowohn i 1815).

Af grevskabet Brahesminde fæstede Simon Hempel Ploug 20. juni 1802 den fra Svanninge by udflyttede bondegård, Uglsbjerggaard kaldet; samtidig fik han fæstebrev på Hespjerggård.

At Simon Hempel Ploug ikke var en almindelig dusin-købmand, fremgår også af Stephan Jørgensens bog om Faaborg: »... hvor jeg med så mange af byens og omegnens værdige mænd den 16. maj 1803 atter havde den lykke at se og tale med denne elskede fyrste (Frederik VI), da han med sin dyrebare gemalinde, vor nuværende dronning, og datter, kronprinsessen, igennem en skare af glade tilskuere, ledsaget af alle vores ønsker, steg ombord på den smukke jagt, som en af byens første købmænd, Capitain Ploug, på egen bekostning, til den ende havde ladet indrette.

— — —

En fortegnelse over Simon Hempel Plougs skibe har det ikke været muligt at samle, da skibsregistre ikke findes til de tider, men Simon Hempel Ploug har haft både jagter og brigger; på en tid var han alene ejer af 14 skibe, som han dog tilsidst næsten alle mistede ved forlis.

Blandt disse kendes briggen »Ploug« på 74 commerce-læster, om hvilken vides, at den førtes af kaptajn Martin Hansen, og at den fik:

Søpas 28. aug. 1819 til Sct. Croix. Hjemkom 25. sept. 1820.

Søpas 3. okt. 1820 til Sct. Croix. Hjemkom 1. aug. 1821.

Søpas 28. aug. 1821 til Sct. Croix. Ankom her i dec. 1821.

Kom til København 16. august 1822.

Magazingaarden i Strandgade.

I 1824 forliste briggen i Kattegat. En velvillig sjæl skrev et sørgedigt til trøst for den sørgende reder.

FARVEL TIL BRIGGEN »PLOUG«
 Tusind mil og mange, mange flere
 gennemskar min malmbeslagne bov.
 Stolt i bygning, fast i takl og tov
 gynger jeg fra sfære hen til sfære.
 Syden skibs og korsers stjernehære
 såe jeg – og hvad Norden har behov
 for min ædle herre Simon Ploug
 ofte jeg velkommen monne bære.
 O, men mellem Kodans kysters skær
 rædselsfuldt sig storm og uvejr hæved.
 For søheltens øje fjern og nær
 nat og mulm og tykke tåge svæved.
 Ak – o græd – ve ej ber,
 Herrens gave i et nu han kræved.

Af andre skibe kendes »Venus«, 49,5 coml., der i 1817 gik fra Faaborg til Pirnau og Lissabon, ført af kapt. T. Hillerup. I 1818 fra Hamborg til Malaga, ført af kapt. Hans Voigt. I 1819 til Christianssand og Malaga, ført af kapt. Joseph Petersen, samt jagten »Trofastheden«, 32 coml., bygget 1812 og i 1830'erne ført af capt. D. J. Bager. Den sejlede på Newcastle, Bergen, Drammen og Tvedestrand med korn og trælast. Senere overtoges den af sønnen Jørgen Ploug.

Ved Stiftelsen, i året 1797, af Faaborg nye skipper fattigkasse, findes Simon Hempel Ploug blandt medstifterne; denne kasse samlede senere med den gamle fattigkasse af 1744, og er endnu i virksomhed under navnet »Faaborg Skipperkasse«.

Simon Hempel Ploug var stærkt interesseret i skolevæsenet og deltog som medlem af skolekommissionen ved flytningen og udvidelsen af skolen til Østergade i året 1812 og ydede da et privat tilskud på 1000 rdl.

Ligesom faderen havde han pulpitur i kirken og har sikkert også interesseret sig for denne, hvilket fremgår af, at han før sin død hos billedhuggeren Freund, med hvem han stod i personligt bekendtskab, havde bestilt den marmordøbefont, der nu findes i kirken, men som først blev leveret 7 år efter hans død.

Døbefonten i Faaborg Kirke.

Agent Simon Hempel Ploug døde 26. april 1831 i sit 63. år som en meget formuende mand.

På hans grav rejstes et af de smukkeste gravminder, der findes her i byen, den 2 meter høje, blanke granitstøtte, med bronze basrelief forestillende dødens engel, der slukker livsfaklen, og med følgende inskription:

Her hviler – agent og dannebrogsmænd –
 Simon Hempel Ploug
 Kjøbmand i Faaborg
 Født d. 4. november 1768 – Død d. 26. april 1831
 Hans ædle id og dåd hernede
 en evig sejrskrans ham hist berede.

Relieffet er ligesom døbefonten udført af billedhuggeren Freund. Det er det bemærkelsesværdige ved monumentet, at den store granitsten er fundet på Bjerne Mark.

Simon Hempel Ploug viedes 29. oktober 1797 i Gudbjerg til Elisabeth Christine Wamberg, født i Herringe præstegård 5. januar 1774 som datter af sognepræst og provst Niels Nielsen Wamberg (død 2. maj 1800) og hustru Christiane (Christine) Cathrine Mathiasdatter Eilskov (død 23. januar 1774 i Herringe). I ægteskabet var 5 børn, 4 døtre og 1 søn.

- 1) Margrethe Kirstine, f. 30. nov. 1799, gift m. E. A. Lüders.
- 2) Jørgen Ploug, f. 14. februar 1801.
- 3) Kirstine Cathrine, f. 25. juli 1802, gift m. J. C. Voigt.
- 4) Frederikke Christine, f.   gift m. 1) købmand Georg E. Bruuns, Lybeck. 2) Læge Toxwerdt, Svendborg.
- 5) Simonine Elisabeth, f. 14. oktober 1811, ugift.

Af svigersønnerne var J. C. Voigt en kendt købmand og garver i Faaborg. E. A. Lüders var proprietær på Blangstedgård, men flyttede senere her til byen og havde da flere skibe i søen. For året 1843 står anført 1 brig »Elise Lüders« 73 coml., 1 slup »Agnes Lüders«, 53 coml. og 1 jagt »Caroline Lüders« 19,5 coml.

I 1814 havde Simon Hempel Ploug købt ejendommen gl. matr. nr. 35, Torvegade nr. 25, her boede hans enke Elisabeth Christine, f. Wamberg, til sin død 2. november 1853, hvorefter ejendommen overgik til hendes datter, Kirstine Cathrine Voigt, enke efter Johan Christoffer Voigt.

Simon Hempel Ploug's gravmæle på Gl. Assistens kirkegård.

Konsul Jørgen Ploug (1801–1850). Efter fotografi i Faaborg Spare- og Laanekasse.

KONSUL JØRGEN PLOUG

Allerede i agent Simon Hempel Plougs tid var huset ikke længere enerådende på storhandelen her i byen, idet Lauritz Peder Voigt, en søn af købmand Chr. Voigt her i byen, i 1805 tog borgerskab som købmand og hurtigt arbejdede sin forretning i vejret; den omfattede de samme artikler som Ploug'ernes, så der opstod en stærk konkurrence, og da L. P. Voigt også blev agent, havde han på dette område ved agent Simon Hempel Plougs død overfløjet huset Ploug, idet Simon Hempel Plougs søn og efterfølger kun var konsul.

Konsul Jørgen Ploug, f. 14. febr. 1801, der tog borgerskab som købmand 28. oktober 1826, skildres stedse som en overordentlig vennesæl og elskværdig mand, altid rede til at hjælpe andre. Han fulgte i mangt og meget husets gamle traditioner, ligesom han stadig fandtes blandt de førende her i byen. Foruden at passe sin ret store forretning tog han livlig del i byens styrelse og var, så længe han levede, meget søgt som rådgiver både i offentlige og private anliggender.

Også han udvidede forretningen med en nybygning, idet han opførte det store pakhus på nuværende Chr. IX's Vej. Han havde flere skibe i søen, og til sine skippere og søfolk byggede han en del af de småhuse, der danner den østlige side i Nygade.

Da i året 1837 de eligerede mænd afløstes af borgerrepræsentanterne, valgtes Jørgen Ploug blandt disse; i 1841 valgtes han til formand, men i 1844 var hans valgperiode ude, og da man de tider aldrig foretog genvalg, ophørte Ploug at have sæde i rådet, men af deliberationsprotokollen ses, at han ofte blev tilkaldt, når noget vigtigt skulle foretages, ligesom han altid indvalgtes i deputationer, når noget skulle forelægges Fyns guvernør (Fr. VII) eller cancelliet.

At Jørgen Ploug har været en fremsynet mand, fremgår tydeligt af hans forslag i 1844 til borgerrepræsentationen om at medvirke til oprettelsen af en bane fra Faaborg til Nyborg i forbindelse med en overfart Als–Faaborg, idet han havde fået underhandling i gang med koncessionshaverne af banen Hamborg–Flensborg om at videreføre

Vester Mølles hovedbygning. Opført 1790.

denne til Sønderborg og tværs over Als. Når man erindrer, at denne bane var den første og endnu eneste i kongeriget – selv København–Roskilde var endnu ikke bygget – må det siges, at Ploug var om sig for sin fødebys vel, men desværre førte alle hans anstrengelser ikke til målet.

Ligesom faderen interesserede Jørgen Ploug sig for skolesagen og var stærkt medvirkende til en udvidelse af skolen ved at opføre en ny bygning ud til Grønnegade samt ansættelse af en 3. og 4. lærer (hidtil havde der kun været 2). Af andre for byen vigtige ting, der gennemførtes i hans borgerrepræsentationstid, var opførelsen af et nyt rådhus.

Under misvæksten i 1841, da samtlige købmænd forpligtede sig til at oplægge et parti rug og sælge det til de »huusarme« for fastsat lav betaling, der bragte tab, tegnede Jørgen Ploug sig for et ligeså stort parti som samtlige andre købmænd tilsammen.

Under krigen 1848, da der stadig var stor indkvartering, og rådhuset og skolen toges i brug af militæret, gav han i sit nyopførte pakhús ved stranden plads til skolelokaler. Og ved den frivillige indsamling til udrustning af de 11 mand herfra byen, der tilsluttedes det i Odense dannede frikorps, samt de til hæren skænkede heste, var Jørgen Ploug blandt de største bidragydere.

En institution, der består den dag i dag, og ved hvis stiftelse Jørgen Ploug var en af de virksomste, var »Faaborg Spare- og Laanekasse«, hvorfor han også valgtes til den ene af de tre direktører, der skulle lede den.

I 1834, 31. januar, overtager Jørgen Ploug Vester Mølle, der havde været udlejet i faderens tid; 21. juni samme år tager han yderligere borgerskab som møller og brændevinsbrænder; antagelig har han samme år anlagt brænderiet i Nørregade, da der ikke spores noget tidligere tidspunkt for dets tilstedeværelse.

Jørgen Ploug var som forfædrene medlem af »Skipperkassen«, hvori han optoges 1825, både i den gamle og nye afdeling, i 1849 var han den eneste endnu levende af den gamle kasses medlemmer, og som den sidste og eneste berettigede til at træffe disposition gav han kort før sin

død en grundlov for, hvorledes der i fremtiden skal forholdes med kapitalen.

Foruden Mølletoften på 8 tdr. land og de efter faderen overtagne løkker langs Assensvejen drev Jørgen Ploug den af Hvedholm fæstede bondegård »Ulvbjerggård«, dengang almindelig kaldet »Plougs Bondegård«; det var nærmest som lystgård, den var erhvervet, og familien beboede den om sommeren.

Når man kender gården, forstår man, at den har fristet en rigmand som lystgård. Beliggende på randen af de fynske alper, med det lange, teglhængte stuehus i nord, og den store gårdsplads afgrænset i øst af staldene, opført af metertykke kampestenmure, i syd den 11,5 meter høje lade, som Ploug byggede af svært skibstømmer og master fra sit skibsværft, virker gården som noget helt for sig selv. Hertil kommer haven, der i vest hæver sig opad Ulvsbjerg, afsluttende med den skov- og kratbevoksede top (76 meter o. h), hvorfra den vidunderligste udsigt haves over det sydfynske øhav, en udsigt, der strækker sig fra Taasinge i øst, til Assens og Skamlingsbanken i nordvest.

Har man set alt dette, undres man ikke over, at en slægt, der havde vist så stor skønhedssans ved byggeforetagender, også fandt behag i stedet her, og stadig beholdt gården i fæste gennem flere slægtsled.

Jørgen Ploug viedes 19. april 1833 i Faaborg til sin kusine Elisabeth Sophie Wamberg, født på Løjtved 6. juni 1806, datter af Christian Frederich Wamberg, Løjtved i Stenstrup sogn og hustru Sara Henriette Faaborg. I ægteskabet var tre børn:

Elisabeth Sophie, f. 10. juni 1834.

Petra Rissig, f. 25. januar 1836.

Simon Hempel Ploug, f. 2. december 1838.

Som man ser, var konsul Jørgen Ploug med i alt, hvad der foregik af vigtighed her i byen, men, som allerede antydet, var huset Ploug ikke længere så dominerende som i faderens og farfaderens dage. Konkurrencen fra anden side havde efterhånden svækket forretningen; der var optaget ret store lån i møllen og jorderne, ligesom Ploug i 1844 havde afstået Vestergade 10 til P. F. Lagoni, og Vestergade 3 solgtes ligeledes.

For nu atter at styrke handelen dannedes i Odense et firma i kompagni med en ung, smart mand ved navn Richard under firmanavn »Ploug & Richard«. Richard blev også konsul, og firmaet gjorde store forretninger i korn og landbrugsprodukter, men det viste sig at være ledet på en meget letsindig og lidet fortjenstfuld måde; samtidig førte samme Richard stort og meget selskabeligt hus, langt over evne, så det hele en skønne dag i året 1850 endte med en dundrende fallit, som i sit fald trak Faaborg-forretningen med.

Her i Faaborg kom det som en bombe, og stor var bestyrrelsen; thi, som det i de tider var almindeligt, havde mange landboere og småfolk i byen anbragt deres sparepenge i de større købmændsforretninger og således også i Plougs – nu var alt, hvad man troede fast og urokkeligt, med eet styrtet sammen – og alt tabt.

Som den bundhæderlige, agtede og ansete mand Jørgen Ploug var, kunne han ikke tage stødet, men døde den 12. november 1850.

Trods lidte tab viste byens borgere den største deltagelse overfor hans efterladte, hvad der fremgår af borgerrepræsentationens adresse *) og Faaborg politiske Avis's *) Findes indrammet i »Den gamle Gaard«.

Handelshuset Ploug's hovedsæde.
Den hvide bygning tilhøjre.

lange og sympatiske omtale af hans person og referat af begravelsen.

Efter Jørgen Plougs død blev alt realiseret, ejendommen, møllen, jorderne, skibe, varelagre, obligationer, aktier og inventar og indbo, alt gik til auktion, af hvilke der i et helt år holdtes den ene efter den anden. Det var så store vareposter, at Faaborg næppe orkede at aftage dem. (En afskrift af annoncerne i avisen fylder 5 maskinskrevne folioark). Et mægtigt vinlager må der have været; thi, efter at der var afholdt auktioner over vine annonceredes ud på efteråret det følgende år endnu et restparti vin, bestående af 7000 flasker forskellige vine af mange kendte mærker, 30 oxehoveder rødvin samt flere oxehoveder Rhonevine.

Kreditorerne behandlede ellers enken meget kulant. I Vestermølle, der også solgtes ved auktion, forbeholdtes hende en lejlighed på livstid, og på anden måde skal der være gjort en del for hende. Hun blev imidlertid ikke her i byen til sin død, men flyttede til København sammen med en ugift datter, Elisabeth Sophie; den anden datter, Petra Rissig, blev gift med en lærer i København, cand. theol. T. B. Bøggild, medens sønnen, Simon Hempel Ploug, tog til England og lærte maskinfaget; han sejlede en del år som maskinmester og var bosat i Østersøprovinserne; han kom senere til København, hvor han døde i en forholdsvis ung alder.

Enkefru Elisabeth Sophie Ploug døde i København den 31. marts 1886, 80 år gammel, og blev begravet her i Faaborg den 7. april 1886.

— — —

»Faaborg politiske Avis«, der lige var startet, da katastrofen indtraf, og hvorfra oplysningerne om auktionerne er taget, bragte nedenstående sympatiske artikler ved konsul Jørgen Plougs død.

13. november 1850: En af vor bys driftige borgere, hvis handelsvirksomhed tidligere har været meget betydelig, konsul Ploug, er i går nat afgået ved døden.

20. november 1850: Ved konsul Plougs dødelige afgang

mistede denne by en af sine virksomste og bedste borgere. Han var en mand, som især i sine velmagts dage, før lykken omskiftede for ham, gavnede denne by meget, ikke alene ved sin store, udbredte handelsvirksomhed, men også ved sin levende interesse for byens kommunale anliggender, navnlig for skolevæsenet. Han var en mand, som ved det velvilligste sind, hvormed han kom enhver imøde, og ved sit hjertes elskelighed havde erhvervet alles kærlighed, ligesom han besad alles agtelse. At dette hans værd som borger og menneske anerkendtes af hans medborgere, lagdes så tydeligt for dagen i den almindelige deltagelse og sorg, som budskabet om hans død fremkaldte hos alle, ligesom det og udtaltes på en skøn og hjertelig måde i den skrivelse til de sørgende efterladte, med hvilken denne bys borgerrepræsentanter ledsagede den krans, hvormed de ønskede at smykke hans kiste, at den som et synligt tegn på deres ubegrænsede agtelse for og kærlighed til den afdøde måtte følge ham i graven.

Mandag den 18. november, formiddag kl. 12, fandt den højtidelige jordefærd sted. En meget stor skare havde indfundet sig for at følge den afdøde til det sidste hvilested, bestående af denne bys embedsmænd og borgere, som og af en talrig mængde fra landet, deriblandt næsten alle omegnens præster. Medens skibene flagede i havnen, og byens klokker ringede, bevægede det store sørgetog sig langsomt gennem de med blomster og grønt bestrøede gader til kirken, ind i hvilken kisten førtes og sattes ved indgangen til koret. Efter at en salme var afsunget til orglet, holdt sognepræsten, hr. consistorialråd Hasle, sørgetalen over de skønne ord: »Herren gav, Herren tog, Herrens navn være lovet«, hvorpå hr. pastor Rasmussen fra Stenstrup skildrede den afdødes skønne, virksomme og huslige liv, som på en så sørgelig måde blev afbrudt, og gav derpå et så skønt og sandt billede af den afdødes elskelige personlighed, at alle tilstedeværende rørtes til tårer. Fra kirken gik toget til kirkegården udenfor stadens Østerport, hvor de jordiske levninger stedtes til hvile, efter at hr. pastor Hempel fra Herringe ved graven i nogle få, hjertelige ord havde udtalt det sidste farvel. — Konsul Ploug er ikke mere iblandt os, men hans minde dør ikke, thi — »et godt navn bilver evindeligt«.

KILDEANGIVELSER

Landsarkivet for Fyn.

Faaborg byhistoriske Arkiv.

Ordenskapitlet.

Hans Kaster: Stolestadeprotokol.

Aug. Schrøder: Meddelelser om Faaborg Kjøbstad. 1866.

St. Jørgensen: Efterretninger om Faaborg Kjøbstad. 1816.

S. Jørgensen, Kistrup: Efterretn. om Faaborg Købstad. 1877.

F. F. M. Jacobsen: Den Bøwing-Jacobsenske Slægt.

Bøttiger: Vester-Skerninge - Ulbølle Sognehistorie.

J. C. Juel: Stubmøllen ved Faaborg. Fynsk Hjemstavn.

N. C. M. Christiansen's Optegnelser.

Etatsråd Jean Hansen's Familiekrønike.

Vester Møllens dokumenter.

Skipperkassens protokoller.

Faaborg Politiske Avis 1850.

Kaj Larsens seddelsamling på Det kgl. Bibliotek og

Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg.

Mossin's fortegnelse over skibe 1845.

Clichéer efter fotografier af M. Mikkelsen og Boston.

Arkivets bomærke tegnet af kunstmaler Hans Rasmussen.

Hattemager Jacob Jørgensen Ploug (1714–1775)		g. m. 1) Mette Marie Larsdatter (1716–1764)	g. m. 2) Anna Eriksdatter Thyge
Agent, købmand Jørgen Jacobsen Ploug (1737–1800)		Købmand Cornelius Ploug (1743–1805)	
g. m. 1) Anne Margrethe, f. Hempel (1734–1769)		g. m. 1) Sophie Clausdatter (–1782)	
g. m. 2) Barbara Kristina, f. Hempel (1742–1826)		g. m. 2) Christiana Hansdatter (–1834)	
Marie Magdalene Ploug (1765–1841)	Ulrikka Augusta Ploug (1766–1841)	Jacobine Actonia Ploug (1767–1836)	Simon Hempel Ploug (1768–1831) agent, købmand
	se blad 2		g. m. Elisabeth Christine, f. Wamberg (1774–1853)
Margrethe Kirstine P. (1799–)	Jørgen Ploug (1801–1850) konsul, købmand	Kirstina Cathrine P. (1802–)	Frederikke Christiane (1803–1872)
			Simonine Elisabeth (1811–) ugift
g. m. E. A. Lüders proprietær Blangstedgård	g. m. Elisabeth Sophie f. Wamberg (1806–1886)	g. m. J. C. Voigt (1774–1833)	g. m. 1) G. A. Bruns g. m. 2) A. L. Toxwerdt (1800–1859)
Elisabeth Sophie P. (1834–)	Petra Rissig P. (1836–)	Simon Hempel Ploug (1838–)	

Marie Magdalene Ploug (1765–1841)	Ulrikka Augusta Ploug (1766–1841)	Jacobine Actonia Ploug (1767–1836)
1) Simon Hempel (1760–1809) købmand	1) Christian Hempel (1738–1809) distriktskirurg og postmester i Fbg.	trolovet Jacob Antonius Poulsen (1757–1785) coffardikaptajn
2) Hans Mogensen (1780–1848) købmand i Fbg., ejer af Marienlund	2) Nicolai Johan Kannevorff (1757–1833) kancelliråd)	g. m. Jens Sparrewohn (1744–1821) proprietær, Pilegård
Jørgen Ploug Hempel (1791–1827) købmand i Faaborg	Severine Kirstine H. (1796–)	Ane Margrethe H. (1803–)
g. m. 1) Barbara Kirstine Sparrewohn (1794–1824)	g. m. Lorenz Stallknecht (1784–1840) told- og consumtions inspektør i Maribo	g. m. Hans Ernst Fredirich v. Syberg forpagter, Hesbjerg
g. m. 2) Gjertrud Hansen		Johan Heinrich Friedrich Carl Casper Reinholdt Hempel v. Syberg (1837–1929) forpagter, Gelskov
1) Barbara Kirstine H. (1812–1852) Niels Frederik Niss (1810–1881) malermester i Assens	1) Simonine Jacobine Marie H.	
Thorvald Simon Niss (1842–1905) landskabsmaler		

Købmand Jørgen Ploug Hempel g. m. Gjertrud Hansen (se blad 2)

Simon Hempel (1825–1853) købmand i Faaborg g. m. Emilie, f. Fog (1827–1858)	Sophie Frederikke Hempel (1826–1911) Anders Christian Madsen (1827–1904) bagermester i Faaborg	Jørgen Ploug Hempel
g. m. Ane, f. Mogensen (1850–1913) Simon Hempel (1853–1904) bagermester i Faaborg	Jørgen Ploug Emil Madsen (1858–1921) bagermester i Faaborg g. m. Olga, f. Milling (1870–)	
Emilie Hempel (1881–1942) ugift	Ketty Emilie Mary Madsen (1904–1963) g. m. Gunnar Larsen (1903–1963) overbetjent i Faaborg	
	Svend Larsen (1935–)	Ulla Ploug Larsen (1943–)
	g. m. Helle Grell Nyster (1938–)	g. m. Heinz Wilhelm Kubach (1937–)
	Susanne Ploug Larsen (1960–)	Mark Ploug Kubach (1965–)
	Søren Ploug Larsen (1963–)	

Mere detaljeret slægtstavle findes i Faaborg byhistoriske Arkiv.

Den første kendte mand af slægten her i byen er Jørgen Rasmussen Ploug, hattemager.

Han erhvervede borgerskab 29. november 1713. Død i Faaborg 30. august 1728, 52 år gammel.

Han blev viet 9. november 1713 i Faaborg til Anne Margrethe Jakobsdatter, født ca. 1688, død 6. november 1762, 76 år gammel.

Dette ægtepar blev forældre til hattemager Jakob Jørgensen Ploug, der er nævnt i H. C. Jørgensens publikation.

— — —

Ovenstående supplerende oplysning er givet af slægtsforskeren, civilingeniør Palle Gravesen, Brøndby Strand. Han har udarbejdet flere stamtavler og skrevet slægts-historiske afhandlinger bl. a. om Illum-slægten og Ploug-slægten.

Ploug slægtens mærkbare og synlige indsats i Faaborg bys historie er blevet nærværende og levende ved direktør H. C. Jørgensens velskrevne og interessante beretning, der er udarbejdet med hans karakteristiske forskerglæde og fortælle-talent.

Der er grund til at minde om, at Hjemstavnmuseet »Den gamle Gård« i Holkegade har modtaget adskillige slægts-minder om Ploug-familien. I alt mere end 850 forskellige

numre. Blandt effekterne er ostindisk porcelæn, Delft-fajance, norske glas, dansk sølvtøj og dansk møbelkunst. Da kronprins Christian i 1839 nedlagde grundstenen til byens nye arrest- og rådhus, anvendte han en nyanskaffet murske med sølvblad, og den er senere brugt til grundstensnedlæggelsen i byens nuværende rådhus. Skeen opbevares i museet. Her værner man også om det fornemme kaffestel, som Ploug-familien anskaffede til samme lejlighed, og som på en måde kan betegnes som kongeligt porcelæn. Drikkeglas med indgraveret monogram eller bømærke i form af en plov er indlemmet i museets samling og minder om slægten. Ligeledes er der billeder og mange småting, der altsammen belyser den berømte slægts tilværelse.

Forhåbentlig kommer der flere ting i fremtiden, og byens museum er altid villig til at modtage og beskytte historisk materiale fra egnen. Det er til glæde for de mange gæster, og ofte er materialet til gavn for eftertiden når der f. eks. skal udarbejdes stamtavler eller historiske afhandlinger.

Samarbejdet mellem museum, arkiv og borgere er altså af den allerstørste betydning, og det skulle gerne udbygges og forstærkes i fremtiden. Fællesskabet på vor egn kan aldrig blive stærkt nok.

Edvard Andersen.

Faaborg byhistoriske Arkiv

har tidligere udgivet:

- 1939 Hakon Müller: Hans Kaster, Rebslagermester og Kirkeværge i Faaborg 1738-1816.
- 1940 H. T. Physant: Hans Tjellesen Schmidt, cand. teol. (Den første sønderjydske Frivillige i Krigen 1864)
- 1944 H. C. Jørgensen: Agent Jørgen Ploug, Storkøbmand i Faaborg og hans Slægt 1737-1850
- 1956 Aage Fasmer Blomberg: Faaborg By's Historie I og II.
- 1971 Kristine Madsen: Beretning om en sommertur med Skonnertbrig „Henriette” af Faaborg i året 1897.
- 1972 Edvard Andersen: Beretning om stormflod og højvande i Faaborg.
- 1973 Edvard Andersen: Billeder fra Faaborg By's historie.

Desuden har Arkivet leveret billeder og Arkivoplysninger til mange artikler i Faaborg og Omegns Hjemstavnsforening's Medlemsblad „Klokketaarnet,” hvis 24 årgange findes komplet på Arkivet.

„Klokketaarnets” årgange fra 1953 kan lånes på Faaborg Bibliotek.

JOHS. PEDERSEN & SØN^E BOGTR., FAABORG